

Edmund Bengtsson og Dan Frederiksen: Fire perspektiver på Sovjetunionens udenrigspolitik, Skrift-række fra Institut for Øst-Vest Forskning 7, Sydjysk Universitetsforlag Esbjerg 1984, 77 sider. Jens-Jørgen Jensen: Sovjetøkonomien i verdensøkonomien. Handelsserie fra Institut for Øst-Vest Forskning 3, Sydjysk Universitetsforlag Esbjerg 1984, 70 sider. Erik Stahl: Sovjetunionens nye enhedsuddannelse, mennesker - mål - metoder. Skriftrække fra Institut for Øst-Vest Forskning 6, Sydjysk Universitetsforlag Esbjerg 1984, 86 sider.

Bengtssons og Frederiksens afhandling er en bearbejdet specialeopgave fra Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet. Der er tale om en begavet og velskrevet analyse af fire forskellige opfattelser af sovjetisk udenrigspolitik med særligt henblik på at undersøge, hvordan disse grundopfattelser hver især forklarer den sovjetiske invasion af Afghanistan i december 1979. De fire opfattelser eller »perspektiver«, som forf. kalder dem, er 1) det traditionelle perspektiv, 2) det bureaukratiske perspektiv, 3) sovjetmarxismen og 4) nymarxismen.

Der er altså udtrykkeligt ikke tale om en empirisk undersøgelse af, hvorfor den sovjetiske ledelse i 1979 besluttede at invadere Afghanistan. Derimod forsøger forf. så at sige at gå ind i de forskellige forklaringsmodeller for at klargøre disses respektive karakteristika. Man får en god og redelig præsentation af de fire perspektiver og til slut en kritisk vurdering af styrke og svagheder ved perspektivernes forklaring af et stykke konkret sovjetisk udenrigspolitik. Den traditionelle (morgenthauske) opfattelse kritiseres med rette for at være så generel, at den i virkeligheden intet forklarer, og desuden for at være historieløs. Den bureaukratiske model får også nogle gode ord med på vejen, bl.a. at det ikke uden videre er selvindlysende, at Politbureau blot og bart er en samling interesserepræsentanter for en række bureaukratier. Medlemmerne af Politbureau er primært politikere. Jeg vil føje til, at det for mig heller ikke står klart, hvorfor militæret som interessegruppe skulle være interesseret i en invasion. Der er her tilsyneladende tale om en tilbageslutning: *fordi* resultatet af overvejelserne i den sovjetiske ledelse blev beslutningen om en militær indgriben, *må* militæret have ønsket dette. Sovjetmarxismen karakteriseres som en metode til at skelne ven fra fjende snarere end en egentlig videnskabelig analysemetode. Men forf. fastholder - efter min mening med rette -

at samme sovjetmarxisme ikke af den grund kan afvises som uinteressant: den er dels udtryk for de herskendes verdensopfattelse, dels bruges den faktisk som analyseinstrument i sovjetisk udenrigspolitisk litteratur. Endelig kritiseres nymarxismen bl.a. for en for unuanceret opfattelse af »bureaukratiet« som herskende klasse i Sovjetunionen. For min del vil jeg tilføje, at jeg har svært ved at se, hvor den nymarxistiske opfattelse adskiller sig fra mange ikke-marxistiske analyser af sovjetisk udenrigspolitik.

Afslutningsvis argumenterer forf. for at være åben over for forskellige teoretiske perspektiver og opmærksom på, hvor perspektiverne kan supplere hinanden, en opfordring man kun kan bifalde. Alt for ofte fikseres forskere på et enten-eller, hvor et både-og kunne være mere frugtbart.

Der er en del småfejl i bogen, og der er en unødvendig brug af fremmedord. Hvorfor dog ikke sige indre og ydre fjender i stedet for interne og eksterne? For blot at nævne et enkelt eksempel. Der er ingen grund til at opstille den slags kunstige barrierer for udbredelsen af lærdom - især ikke når der i øvrigt er tale om en så klart skrevet og veldisponeret fremstilling.

Gymnasielektor Erik Stahl har i en menneskealder interesseret sig for sovjetisk skolevæsen og har tidligere skrevet herom (»Skolen i Sovjetrusland«, *Gymnasieskolen* nr. 17-18, 1950 og *10-årsskolen i Sovjetunionen*, 1973). Den foreliggende lille bog behandler den sovjetiske almenuddannelses mål og metoder, efter at en obligatorisk 10 års uddannelse blev fastsat i den ny grundlov af 1977. Forf. har haft lejlighed til at følge undervisningen i forskellige sovjetiske skoler og har herunder talt med lærere, elever og forældre. Herudover støtter han sig på sovjetisk litteratur om emnet. Redegørelsen for den nye enhedsuddannelse i Sovjetunionen er indrammet af nogle indledende betragtninger om almenuddannelsens historie, den sovjetiske almenuddannelses udvikling siden 1917 og nogle afsluttende tanker om folkeoplysningens status i verden i dag.

Der er mange interessante iagttagelser og megen konkret information at hente på de godt 80 sider, f.eks. om den politiske opdragelse i skolen, lærerstabens kvalifikationer og det omfattende net af særskoler, der findes i tilknytning til den almene skole (særlige skoler for sportseliten og for børn med særlige anlæg for matematik, billedkunst osv., prestige-

skoler hvor undervisningssproget er engelsk, tysk, fransk eller spansk.

Forf.s direkte iagttagelser er måske det mest værdifulde i redegørelsen. Lenin-dyrkelsen illustreres med følgende ordskifte mellem en lærerinde og nogle elever fra en 1. klasse: »Ved I hvem Lenin er?«. »Lenin er vores leder«. »Hvad arbejdede han for?«. »For at gøre folket lykkeligt«. »Og, børn, hvad vil det sige? (Tavshed i klassen). Det vil sige at leve sådan, som vi nu lever«.

Det kunne have været interessant at høre noget mere om undervisningen i forberedelse til militærtjenesten, som foregår i 9. og 10. klasse, ligesom oplysningen om, at de fleste, der får en højere uddannelse, kommer fra »hjem med læsetraditioner«, kunne have fortjent nærmere omtale og dokumentation. Men selv læsere uden forhåndskendskab til Sovjetunionen får et indtryk af dette meget konservative samfund.

Forf.s grundlæggende sympati for det sovjetiske system har undertiden fået ham til at skrive nogle mindre velovervejede ting. Om marxismen-leninismen hedder det således, at den danner udgangspunkt for alle de socialistiske staters *nationers* forsøg på at realisere ideen om et kommunistisk samfund (også for den katolske polske nation?). Men hertil kræves »dyb indsigt i historiens udvikling og samfundets love« bygget på videnskabelig erkendelse. For blot at forstå grundprincipperne i den dialektiske materialisme kræves der en betydelig matematisk og naturvidenskabelig skoling. Hvis dette er sandt, må det jo betyde, at fremtrædende bidragydere til marxismen-leninismens skatkammer ikke har vidst, hvad de talte om. Hverken Lenin, Stalin, Khrustjov eller Brezjnev var i besiddelse af betydelige matematiske eller naturvidenskabelige indsigter.

Sandheden er naturligvis, at marxismen-leninismen helt overvejende er metafysik og i mange henseender direkte antividenskabelig, hvilket ikke mindst humanvidenskaberne er præget af. Stahl mener, at det »i den øjeblikkelige fase« har ført til en overdreven dyrkelse af statens og det kommunistiske partis rolle, men at dette er et forbigående fænomen, for staten skal jo dø bort ifølge marxismen-leninismen. Håbet beskæmmer ingen.

Jens-Jørgen Jensen drøfter i *Sovjetunionen i verdensøkonomien* en række spørgsmål, som optager såvel vestlige som sovjetiske forskere. På baggrund af en kort historisk oversigt behandler han Sovjetunionens handel med de vestlige lande, med Østeuropa og de socialistiske lande, forholdet til ulandene samt forskellige problemer for den sovjetiske økonomi i de kommende år. I denne forbindelse nævner han tre nøglesektorer: energi, landbrug og det militær-industrielle kompleks i Sovjetunionen, der efter forf.s opfattelse virker som hæmsko for andre sektorer (f.eks. forbrugsvareindustriens og boligbyggeriets) udvikling.

Man får en god oversigt og bliver præsenteret for forskellige synspunkter. Bogen indeholder desuden

nogle nyttige tabeller, der belyser en række spørgsmål i forbindelse med Sovjetunionens udenrigshandel. Det er forf.s opfattelse, at man ikke skal vente sig grundlæggende økonomiske reformer, fordi stærke interesser modsætter sig noget sådant. En egentlig økonomisk decentralisering vil jo true det kommunistiske partis monopol. Desuden kan importen af vestlig teknologi og korn erstatte reformer både i industri og landbrug. Bl.a. af denne grund mener forf., at Sovjetunionen må være interesseret i stabile udenrigsøkonomiske forbindelser med Vesten, og at et svækket og splittet Vesteuropa samt afkobling af USA fra Vesteuropa ikke er i sovjetisk interesse.

Til det sidste kan der indvendes, at Sovjetunionen ikke desto mindre udfolder betydelige anstrengelser for at svække Vesteuropa politisk (modstanden mod EF) og at afkoble USA fra Vesteuropa. Der er desuden ikke nogen modsætning mellem en politisk og militær svækkelse af Vesteuropa på den ene side og en fortsættelse eller styrkelse af de udenrigsøkonomiske forbindelser på den anden side. Snarere tværtimod, hvilket f.eks. Finland er et eksempel på. Jeg har også svært ved at forstå, hvorfor udgifter til militæret skulle være mere belastende for Sovjetunionen end for et vestligt land. I begge tilfælde lægges der jo beslag på ressourcer, der kunne have været anvendt til andre formål. Heller ikke under kapitalismen får man noget for ingenting.

I forordet skriver Andreas Jørgensen, at Sovjet har været og utvivlsomt forbliver en af Danmarks vigtigste handelspartnere. Danmarks eksport til Sovjetunionen har imidlertid altid været og er fortsat forsvindende lille, ikke engang 1% af den samlede eksport. Og trods ihærdige anstrengelser gennem mange år er det ikke lykkedes at forøge denne andel. Til sammenligning tjener, at Finlands samhandel med Sovjetunionen udgør 28% af landets totale udenrigshandel.

Bent Jensen
Slavisk Institut,
Odense Universitet

Modtagne bøger:

Buch-Hansen, Poul, Allokering og Fordeling, Akademisk Forlag, 1983.

Heyn-Johnsen, Cårsten, m.fl., Hvad gør tv-avisen ved krisen, Aalborg Universitetsforlag, 1984.

Kjærsgaard Kaj og E. Damsgaard Hansen, Dansk Økonomisk Politik, 2. udg., Nyt Nordisk Forlag, 1984.

Ingerslev, Poul, m.fl., Medarbejderejede virksomheder, det kan lade sig gøre, Christian Ejlerts' forlag, 1984.

Kristensen, Gustav, Matematik for økonomer, systime, 1984.

Matthiessen, P.C., Befolkningens vækst, Munksgaard, 1984.

Müller Jens, m.fl., Samfundets teknologi, teknologiens samfund, systime, 1984.

Vestergaard Jacobsen, Jørgen og Poul Risager, Dansk Udenrigspolitik, systime, 1984.

POLITICA

c/o Institut for Statskundskab
Universitetsparken, 8000 Århus C

16. årgang indeholder følgende temaer ud over anmeldelser og aktuelle enkeltartikler:

STORMAG- TERNE

Det gennemgående tema i artiklerne er graden af kontinuitet og forandring i stormagternes udenrigspolitik og i det indbyrdes forhold mellem »de fem store« samt betydningen af dette forhold for den internationale politiks vilkår. Eksempler på internationale spørgsmål der behandles i dette nummer er:

Baggrunden for det skærpede forhold mellem USA og Sovjet. Samt Japans øgede sikkerhedspolitiske rolle i Det fjerne Østen.

SAMLE- NUMMER

Dette nummer rummer artikler om forskellige emner. Der er to artikler om miljøpolitik. Endvidere professor Erik Rasmussens jubilæumsforelæsning, samt to artikler om kollektive aktioner – analyser af hvorfor de opstår og deres betydning for politiske beslutninger.

SIKKERHED I EUROPA

I dette nummer vil en række spørgsmål blive taget op til kritisk vurdering med henblik på en belysning af den aktuelle situation og dens udviklingsmuligheder: Hvilken rolle spiller kernevåbene i Vesteuropas forsvar? Hvad er de sikkerhedspolitiske implikationer af de europæiske politiske arbejde? Endvidere vil der være en artikel om de vesteuropæiske socialdemokratiers samarbejde med henblik på formulering af en samlet sikkerhedspolitik.

STATS OG STATS- KUNDSKAB

Det offentlige griber i stigende grad ind i alle dele af samfundet. Nye områder bliver reguleret, og på andre områder ændrer styringen karakter. Denne udvikling og nogle af den konsekvenser er udgangspunktet for dette nummer. I en række artikler belyses ændringerne i statens funktioner og deres betydning for statskundskaben. Desuden sker der en vurdering af dansk statskundskabs stærke og svage sider.

ABONNEMENTSPRISER FOR 16. ÅRGANG:

Studerabonnement	kr. 130,00
Normalabonnement	kr. 175,00
Institutionsabonnement	kr. 210,00

POLITICA c/o Institut for Statskundskab
Universitetsparken, 8000 Århus C

Ny energi koster mindre end De tror!

**-få
energiråd
i SDS**

Uddrag af økonomivurdering (eksempel).

	*)Lån:	kr. 30.000,00
Månedlig nettoydelse på lån til installation (efter skat)	kr.	203,00
Beregnet månedlig besparelse i varmeudgift	kr.	175,00
Merudgift	kr.	28,00

*) Løbetid 15 år, rente 15,5% p.a., skat 60%

Det nævnte eksempel er et af mange, og merudgiften på kr. 22,- om måneden i 15 år vil reelt ofte forsvinde. Det eksisterende fyringsanlæg skal jo alligevel fornyes på et tidspunkt!

Vores energirådgiver er parat til at give Dem et personligt finansieringstilbud og økonomivurdering. – Det koster mindre end De tror.

SPAREKASSEN **sds**

**Drejer det sig om noget
med penge?
Bankrådgiveren er altid
lige ved hånden!**

PRIVATbanken

Bankrådgiveren

A-interessent beviset - den sikre investering i dansk erhvervsliv...

Indsend kuponen og rekvirér A-interessent mappen, der indeholder fyldestgørende informationsmateriale, når 2. project offentliggøres.

Kuponen sendes til nærmeste Andelsbank eller Andelsbanken A/S,
Staunings Plads 1-3, 1643 København V.

Jeg rekvirerer hermed A-interessent mappen, når 2. project offentliggøres.

Navn: _____

Stilling: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ By: _____ Tlf. nr.: _____

ANDELSBANKENS ERHVERVSINVESTERING I S

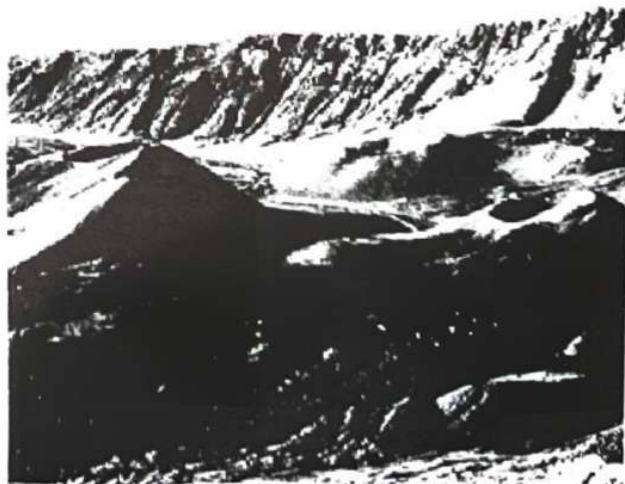

Penge til ferien

Få en Solskinskonto. Med ekstra rente og låneret. Valutaservice med kontanter og rejsechecks.

ARBEJDERNES LANDSBANK
- for familiens trivsel

212-2

En dag finder De os måske også her...

Selv de mest ide og vilhørmedige afkrøge
af verden kan en skønne dag græde af
aktivitet.
Menneskets fantasi kender ingen grænser.
Men det bliver fantasien, hvis de fantasierne
realiteter ikke bringes ind i billedet.

Fremsyn, fantasi og vilje til at tage en del
af ansvaret har gjort os til Danmarks
største internationale bank.
Op mod en fjerdedel af landets udbuds
forretninger går gennem os.
Og vi søger stadig nye veje.

HANDELSBANKEN
altid med i billedet